

Felcím: Sajtóapostolból apostolutód (18. rész)

Cím: **Küzdelem a magyar nyelvű egyházi oktatásért**

Alcím: **Szerdahelyi Csongor beszélgetése Huzsvár László (1931-2016) nyugalmazott nagybecskereki megyéspüspökkel 2012-ben**

– Püspök úr nagyon szépen, irodalmi választékossággal beszél anyanyelvünket. Bizonyára ezért figyeltek fel önre paptársai, mikor az induló magyar újságnak szerkesztőt kerestek.

– A magyar költészet és prózairodalom alkotásai mindig csodálattal töltöttek el. Berzenyiről, Petőfiről és Aranyról szóljak-e, vagy inkább József Attiláról, Adyról, Illyés Gyuláról, Weöres Sándorról? Mikszáthot, Jókait – akinek kamasz koromban több mint hetven regényét elolvastam –, vagy Móricz Zsigmondot éppúgy szerettem, mint Tömörkényt, Móra Ferencet s a többi elbeszélőt. Ma is kedvencem és magamra vonatkoztatom Ady *Föl-földobott kő* című versét: „...födedre hullva, / Kicsi országom, újra meg újra / Hazajön a fiad.” Érdekességként említem, hogy gimnáziumi tanulóként a *Légy jó mindhalálig* regény színművé alakított változatában én játszottam a Nyilas Misi szerepet. Gogol *Revizorában* is én alakítottam a revizor szerepét.

– Ön néhány évig gimnáziumi tanár is volt. Erre miért került sor?

– Egyszer magyartanár nélkül maradt a Zvekanović püspök úr által elindított Paulinum küsszeminiárium, melyben ugyanezen a néven működött az egyházi gimnázium. Felkért, hogy átmenetileg a magyar nyelv és irodalom előadójaként dolgozzam. Bár voltak állás nélküli szaktanárok, de egyházi iskolában nem mertek állást vállalni. Gimnazista koromban remek tanáraink voltak. A magyar nyelvtan és irodalom tőlük gazdagon ajándékozott anyagára támaszkodhattam. Hazai kiadású tankönyvek nem voltak. Magyarországi tankönyv behozatala nem volt engedélyezett. A gimnázium harmadik és negyedik osztályában adtam elő két iskolai évben. A Paulinumban a magyar nyelv és irodalmon kívül minden tantárgy előadási nyelve a horvát volt. A paulinistákat bácskai és bánsági magyarok, bunyevác horvátok és šokac horvátok köréből verbuválta az intézet, de hamarosan a makedón és kosovói albán hívek ordináriusai is engedélyt kértek fiataljaik felvételére. Nem sokkal később bosnyák tanulók előtt is ajtót nyitott az intézet. A nyelvileg tarka tanulóknak csak egy nyelven: horvát–szerbül adhattak elő a tanárok.

Közcím: **A füstbe ment kétnyelvűségi terv**

– **Ez azt jelentette, hogy a magyar nyelv igencsak háttérbe szorult az intézményben, pedig a diákok jelentős része magyar volt, lévén a hívek többsége is magyar a Délvidéken.**

– A beindításakor, 1962-ben az ordinárius horvát–magyar jellegű intézményt ígért a szintén túlnyomórészt magyar nemzetiségű bácskai papságnak. Ezzel szemben furcsa helyzet alakult ki. A magyaróra első felében nyelvismeret és nyelvtan kapott helyet a nem magyar ajkúak számára. Az óra második felében a magyar tanulók magyar irodalmi és költészeti ismeretekre tehettek szert. A negyvenöt perces tanórát két részre kellett osztanom. A nem magyar ajkú diákok is csatlakozhattak a magyar tannyelvű csoporthoz.

– **A tanári karban tanártársai közül önön kívül voltak-e magyarok, akik lehetővé teheték volna egy esetleges külön magyar és külön horvát nyelvű gimnázium működését?**

– A tanártársaim közül egy volt magyar, Dongó Ferenc matematika és fizika szakos, a többiek horvátok voltak, így az esetleges külön magyar és külön horvát nyelvű gimnázium terve eleve füstbe ment.

– **Hogyan került az ön személye a nyolcvanas évek második felében a Szentszék látókörébe, illetve magyar paptársai miért kezdték leendő püspökként emlegetni?**

– Ez összefügg a Paulinum ügyével. A magyar esperesek és plébánosok egyre elégedetlenebbek voltak, mert úgy érezték, hogy a gimnáziumunk eltávolodott attól az elképzeléstől, ami a beindításakor körvonalazódott. Magam is a magyar papokkal karöltve kifejeztem elégedetlenségemet. Megalakulásakor kettős tanítási rendszerű középiskolaként beszélt róla az ordinárius: kétnyelvűnek rajzolta meg a papsággal karöltve. A tanári kar összetételével kapcsolatos nehézségre hivatkozva tanítási nyelvként a horvát lett az egyedüli. Olaj volt a tűzre, hogy a horvát papság hamarosan úgy beszélt a Paulinumról, mint az egész ország területén egyedülálló klasszikus horvát gimnáziumról. A magyar esperesek és plébánosok nem tartották megengedhetőnek, hogy a magyar kulturális élet legalapvetőbb kívánalmának, vagyis a magyar történelemnek, nyelvi kultúránknak és irodalmunknak ismerete nélkül kerüljenek ki a Paulinumból a horvát nyelven érettségiző magyar küsszeminaristáink. Felháborodásukat az a tény hevítette, hogy ezekben az években Bácska és Bánság területén nyolc magyar nyelvű gimnáziumot működtetett az állam. Úgy érezték, hogy leendő magyar papjainkat az egyházi oktatás és neveltetés megcsönkítja, szemben a polgári

életben érettségizettekkel. A magyar kultúra és tudomány nagyjaival meg sem ismerkedhetnek a Paulinum növendékei.

Közcím: Elkezdődött a petíciózás hosszú periódusa

– A magyar papok és ön tulajdonképpen a ma már nem ritka ikerintézmény gondolatát kívánták megvalósítani a Paulinum megalakulásakor?

– A Paulinum megalakulásakor sem nekünk, sem horvát paptestvéreinknek nem volt kikristályosodott elképzelése a kérdést illetően. Papjaink mindkét csoportja egyfajta ikerintézmény gondolatát pártfogolta. Nagyon fontosnak tartottuk, hogy leendő lelkipásztoraink magyar nemzeti érzelműekké nevelődjenek. Ugyanennek a megvalósulását elvárták a horvát papok is. Hamarosan úgy tűnt, hogy az ikerintézet megvalósítása helyett két párhuzamosan működő gimnázium elégíthetné ki elvárásainkat.

– Mi akadályozta a Paulinumra vonatkozó fogalmak tisztázódását?

– Az ordinárius meglepetésünkre nemcsak a bácskai–bánáti fiatalokat fogadta a kieszemináriumba, hanem az intézet s egyben a gimnázium gazdaságos fenntartásának érdekében a Szarajevói Főegyházmegye területéről is fogadott beiratkozókat. Mindez természetesen a két egyházmegye közti megállapodás alapján jött létre. Egyértelmű volt: ikerintézmény létrehozásáról nem lehet szó többé. A Boszniából érkező fiatalok horvátok voltak. A beiratkozottak nagy többségét képezték. Nem lehetett többé arra gondolni, hogy esetlegesen a tantárgyak egyik felét magyarul, másik felét horvátul lehessen előadni. Ezért esett kútba az iker jellegű középiskola gondolata. Sajnos, amennyire előnyére szolgált az intézetnek, hogy nyolcvan–százhusz tanuló befogadására is képessé vált, annyira nőtt magyar papjaink fájdalma. Ilyen beállítású intézetben a Bácskából és Bánságból érkező, évente legfeljebb tíz–tizenöt magyar seminaristával kapcsolatos kívánalmunk elfogadhatatlanná vált. Kerestük a kiutat. Elkezdődött a petíciózás hosszú periódusa. A főpásztorunkhoz folyamodványokat fogalmaztunk. Az esperességi találkozók jegyzőkönyvében, egyházmegyénk papi szenátusának ülésein, élőszóban és jegyzőkönyvi formában, újból és újból hivatkoztunk a Paulinummal kapcsolatos eredeti elképzelésre. A főpásztor sajnos következetesen elzárkózott.

– Mit ért a petíciózás hosszú periódusa alatt?

– Már a hatvanas években megalakult a zsinat kezdeményezte papi tanácsunk, vagyis a szenátus. Tagjait részben a papság közvetlenül választotta, részben a megyéspüspök nevezte ki. Ülézésein, amelyek eléggé gyakoriak voltak, papságunk ismételten előhozakodott a

Paulinumra vonatkozó dilemmával. Az ordináriustól, aki a testület elnöke volt, tisztelettel kértük a megoldást. Ő ettől mindig elzárkózott. Ezért kérelmünket írásban is benyújtottuk.

Közcím: A magyar papok magukra maradtak kezdeményezésükkel

– Mikor történt ez és milyen választ kaptak?

– 1973-ban. Nem kaptunk választ. Ezért elhatároztuk, hogy a Paulinum ügyet magasabb szintre emeljük. A témakört részletesen feldolgozva a jugoszláviai püspökök konferenciájának elnökéhez, Franjo Kuharić zágrábi érsekhez, későbbi bíborshoz, postáztuk. Ismertettük a téma részleteit, közöltük, hogy egyházmegyénkhez 320 ezer magyar és 65 ezer horvát hívő tartozik. Ezzel párhuzamosan Mario Cagna érseknek, a Szentszék belgrádi pronunciusának is elvittük sorainkat angol nyelven, negyven papunk aláírásával. Kértük, hogy háromfős küldöttségünket, amelynek én is tagja voltam, fogadja, és hogy petícionkat juttassa el Rómába, a Püspöki Kongregációhoz és a Szentszék Államtitkárságához. 1974-ben újabb beadványt juttattunk el Kuharićhoz, és felkerestük Ceccini Michelét, a Szentszék új belgrádi pronunciusát. Válaszként az Államtitkárságtól első alkalommal csak arról kaptunk értesítést, hogy ügyünk kezelője Achille Silvestrini államtitkársági tanácsnok. Évekkel később kaptunk csak választ tőle. Az Ágoston Miklós Tisza-melléki főesperesnek címzett levélben a következő lakonikus szöveg volt olvasható: *Nec utile, nec possibile est*, vagyis kérésük se nem hasznos, se nem megvalósítható.

– Ez nagy pofon lehetett a délvidéki magyar papoknak.

– Ezzel azonban még nem zárult le az ügy. Alojz Turk belgrádi érsek 1982-ben arról értesített bennünket, hogy az Államtitkárság megbízásából apostoli vizitátorként kíván ügyünkben eljárni. Az ordinárius jelenlétében és beleegyezésével megbeszélésre hívta meg egyházmegyénk egész papságát, vagyis a magyar és a horvát papokat. Egy-két előkészítő tárgyalás után az érsek bizottságok megalakulása irányába terelte útkeresésünket. Ajánlatát helyi egyházunk valamennyi papja elfogadta. Két bizottság alakult. A magyar és a horvát papok külön-külön megválasztották a maguk négytagú bizottságát. A magyar bizottságnak én is tagja voltam. E két bizottság időnként találkozott és a Paulinum ikergimnázium megalakításáról cseréltünk eszmét. A bizottságok állásfoglalásairól külön-külön jegyzőkönyv készült. Az üléseken jelen volt a vizitátor, az ordinárius és Rehák József általános helynök is. Ezzel párhuzamosan a vizitátor a bizottságok tagjaival négy szemközt is találkozott, és kérte véleményük megokolását.

– Mi lett az eredménye a procedúrának?

– A bizottságok hét hónapig tartó egyeztetési kísérlete megbukott. Három bizottsági találkozónkat követően a negyediket a horvát bizottság lemondta és 1982 szeptemberében írásban közölték, hogy a további útkeresést értelmetlennek tartják. Erről írásban és szóban is értesítettük Alojz Turk vizitátort, további közreműködését kérve.

– **A magyar papok hogyan dolgozták fel magukban e sikertelenséget és megaláztatást?**

– Lelkiismeretvizsgálatot tartottunk, és rájöttünk az ókori közmondás igazára: *Inter duos litigantes tercius gaudet*, vagyis: két torzsalkodó között a harmadik örül. Megértettük, hogy a torzsalkodásból nem születhet megoldás, és inkább az egymás felé közeledő szeretet munkálásával kell kiutat találnunk. Bizonyítani kívántuk jóindulatunkat.

– **A Paulinum problémája máig megoldás nélkül maradt?**

– Nem maradt egészen megoldás nélkül, bár még ma sem kielégítő az intézményben a magyar nyelv és irodalom, illetve a magyar történelem tanítása. Hamarosan megtapasztaltuk azonban, hogy Isten görbe vonalakkal is tud egyenesen írni. A diakovári (ďakovói) székesegyház felszentelésének századik jubileumára, 1982 pünkösd hétfőjére meghívást kaptak a magyar papok és a hívek. Ott azt tapasztaltuk, hogy a Paulinummal kapcsolatos nehézségek jóakarátú megoldása nem kizárt, netán éppen a ďakovói ordinárius segítségével. Az ünnepélyes szentmisén Ćiril Kos megyéspüspök meghívására koncelebrált Jung Tamás nagybecskereki apostoli kormányzó és Zvekanović Mátyás szabadkai püspök is. A bánági és bácskai hívek kilencvenhét autóbusszal érkeztek. A szerémségi és baranyai magyar híveket Varga Géza prelátnak vezette az ünnepségre. A tizenkét baranyai buszon kívül megannyi személygépkocsi szorongott a püspökváros székesegyháza körül, amelyet a neves Strossmayer püspök építtetett. Ötezer magyar hívó érkezett az ünnepre. Olyan sokan voltunk, hogy a hívek egy része nem fért be a székesegyházba. Ebben a székesegyházban soha még ennyien nem imádkoztak és énekeltek együtt magyarul. Tudni kell, hogy a bánági és bácskai kispapok közül sokan a diakovári hittudományi főiskolán tanultak az elmúlt évtizedekben. Az itt végzett magyar lelképásztorok e magyar zarándoklattal fejezték ki hálájukat egykori főiskolájuk és szemináriumuk iránt. Megköszönték, hogy magyar mivoltukat a főiskola méltányolta, horvát nyelvi nehézségeiket megértéssel fogadta. A papnevelő intézetben otthonra leltek, és szeretetben volt részük. Ekkor azt éreztük, hogy jóakarattal legyőzhetőek lehetnének a Paulinummal kapcsolatos nehézségek is. Egy szépséghibát mégsem szabad elhallgatni: a zágrábi katolikus sajtó a nagy eseményről egyetlen szót sem írt.

(Folytatjuk)

H_1_18resz képhez:

vagy, ha színes oldalra megy, akkor:

H_2_18resz

Képalírás: A szabadka Paulinum mindig a szíve csücske maradt, a búcsúra, amikor csak tehetett, elment. Balról jobbra: ft. Mioč József, Huzsvár László püspök, Stanislav Hočevár érsek, Péntes János püspök és ft. Marko Forgić

H_3_18resz képhez:

Zvekanović Mátyás püspök ugyan elzárkózott az egyházi gimnázium kétnyelvűvé tételétől, de nem neheztelt a másként vélekedő Huzsvár Lászlóra és paptársaira.